

LØRDAG DEN 8. MARTS

[...] Beskæftigelse er væsentlig. Og nu ser jeg med nogen glæde at klokken er syv; og må lave aftensmad. Kuller og pølsekød. Jeg tror det er rigtigt at man opnår et vist greb om pølse og kuller ved at skrive dem ned.

Uha, ja, jeg vil besejre dette humør. Det er et spørgsmål om [...] at lade tingene komme den ene efter den anden. Nu i gang med at tilberede kulleren.

fra *En forfatters dagbog, 1915-1941* af Virginia Woolf.

Fra dagbogsoptegnelsen 8. marts 1941.

(oversat af Karsten Sand Iversen)

JEG VED HVAD JEG vil sige til hende når jeg ringer. Gentager tavst den tanke der har slået mig med fuld kraft mens telefonsignalerne kommer igennem – alligevel taler vi om andre ting under samtalen. Hjemmehjælperne, pigerne der kommer hver dag og er søde ved hende, og derefter historierne om hendes veninder og deres voksne, aldrende børn ... *hvis ikke du og morfar havde mødt hinanden, havde jeg ikke eksisteret.* Det er måske banalt. Men det haster. Hun har været dårlig her i foråret, kom på hospitalet akut, men er hjemme igen. Jeg hører ikke længere rigtig efter hvad hun siger. Venter på en pause, tavshed. Fortæller hurtigt at der er noget jeg har tænkt over.

Hvis ikke du og morfar havde mødt hinanden, havde jeg ikke eksisteret.

Hun taler hæst, siger at det er sådan det er fat med hende, at hun ikke kan synke, mavemunden er for snæver, eller var det brok? Jeg gentager det jeg sagde lige før. Tavshed på ny. Så bare en hæs latter i røret. Eller er det hosten igen?

Stockholm, 1953

PÅ HVILKET TIDSPUNKT efter at et menneske er forsvundet, sætter man sig i forbindelse med politiet? Det ved Maj ikke. Hun står i det anonyme, nydelige hotelværelse med de dobbelte gardiner – tunge og stive i beige blomstermønstret cretonne og så de hvide stores der er trukket for – er de en smule nussetgule af nikotin? *Nu er du enke. Nej! Tomas kommer snart.* En svag brusen fra vandrøret – en natteravn der stadig er vågen. Lidt i et. *Gå i seng, Maj. Hvil dig lidt.* Hun kan jo ikke falde i søvn nu. Ikke engang formå sig til at sidde lænet op ad hovedgærdet. Kan hun høre sit hjerte slå? Den klæbende smækken med tungen mod ganen. Tænderne. *Drik et glas vand.* Det vil hun gøre. Hente et glas koldt vand fra hanen i badeværelset. Men så hører hun at det banker på døren. En taktfast melodi. Hun skynder sig derhen, lukker op. Lasse og Anita. Som små børn i pyjamas og natkjole – de ser så meget yngre ud end deres elleve og netop fjorten fyldte år – er far ikke kommet endnu? Vi kan ikke sove ... Maj ryster på hovedet. Siger at de godt må lægge sig herinde. At hun også er vågen. Hun folder sengetæppet fra dobbeltsengen sammen, trækker de to tæpper til side, og Lasse kan ikke lade være med at hoppe op og ned på madrassen så fjedrene giver sig – hun sørgede alligevel for at Anita og Lasse gjorde sig i stand til natten – det var måske dumt af hende at sende dem ind på deres værelse for at falde i søvn dér. Hun ville bare have alting til at virke som sædvanlig. Indgyde dem en fortrøstning om at far snart ville være tilbage igen. *Hvis han kommer.* Hold op, Lasse – og han holder op med at hoppe så snart Anita siger det. Maj sætter sig i lænestolen – skal hun virkelig lade lampen på skrivebordet være tændt – sov nu, formaner hun, tager en cigaret, stryger tændstikken mod strygefladen. *Du skal ikke ødsle med cigaretterne, hvad gør du når*

der ikke er flere? Hun har jo ikke engang kontanter til en pakke smøger. Hun skodder den hastigt i askebægeret, stikker cigaretten hun knap er begyndt på, tilbage i pakken. *Tomas er blevet slået ned. Berøvet sin tegnebog. Ligger kvæstet et eller andet sted uden at de kan få opsporet hans identitet.* Måske går man bare forbi et mishandlet menneske her. Eller? Hvad mener han ellers med at lade hende og børnene sidde alene tilbage på et hotelværelse i hovedstaden?

Først da Maj skifter stilling i lænestolen, lægger hun mærke til hvor hårdt hun har presset lårene sammen. *Træk vejret. Slap af.* Ler hun? Lægger på ny det ene ben over det andet, hægter foden fast bag anklen. Hun har ikke kørekort, ingen penge til mad, togbilletter ... har han sørget for at hun er i nærheden af sin storesøster – *han har da vel ikke bragt dem hele vejen til Stockholm for at tage livet af sig på sin halvtredsårsdag?* Tag det roligt! Sagde hun det højt? Fingerspidserne, den fugtige kulde når hun folder hænderne i skødet. Nu sover de nok. Begge to. I det mindste Lasse. Det kan godt være at Anita lader som om. Anita der allerede er så bange for at der skal ske dem noget! *Gode gud, lad Tomas komme tilbage.* Samtidig – politiet ville nok bare grine hvis Maj ringede i nat. *Altså, mon ikke han bare er blevet træt af jer?* Egentlig er det vel først i morgen formiddag hun kan melde ham savnet. Så må hun sætte sig i forbindelse med Ragna. Eller bede hotelpersonalet om hjælp. De kan sikkert finde frem til nummeret til doktor Bjerre. Men dér blev han da ikke til hypnose ... Hvis Tomas er trådt ud foran en sporvogn ... ville man ikke via kørekortet kunne finde frem til hans identitet og sætte sig i forbindelse med familien i Örnsköldsvik og på den måde finde hende her ... på hotellet? Maj rejser sig – hun fryser sådan i den kolde træk fra vinduet – slukker lampen på bordet. Så må hun famle sig frem til badeværelset. Hun tisser i mørke. Vil ikke se sit oprevne ansigt i spejlet. Skyller bare hastigt munden med vand fra hanen, og så koldt vand i ansigtet. Hun skifter ikke til natkjole. Men det er nok bedst at ligge ned lidt, kante sig ind ved

siden af Anita selv om der er så lidt plads. Også beholde skoene på? Klokken – snart halv to. Hvad mon Ragna vil sige når Tomas' fødselsdagsfest i morgen ikke bliver til noget? *Han sidder på et værtshus og drikker. Han ligger druknet i Strømmen. Han ...*

DØSER HUN – vågner – hjertets hurtige dudunk – dér er den raslen igen. En nøgle i døren. Tomas – eller hotelportieren ... Sengelampens knap –

Er du vågen endnu?

Tomas ...

Hun tager med hænderne hen over ansigtet, håret. Sætter sig op, men tør ikke rejse sig. Benene – Maj kan næsten se hvordan de ligesom bliver slatne – *jeg var så bange, Tomas!* Lyset fra lampetten på væggen når ikke helt hen til ham, lyden da han hænger frakken fra sig på bøjlen, langsomt træder hans skikkelse frem, hvordan han bøjer sig ned for at tage skoene af. Cigaretten – nu må hun ryge. En hel cigaret, lystent – puste røg ud, krampe ... hun kan høre hvordan det plasker mod porcelænet ude på wc, så vandet der skyller ... Hun er så lettet over at han er tilbage igen, at hun ikke kan formå sig til at blive vred. Skønt der er så meget hun ville kunne blive ked af, ophidset og rasende over. *Rasende, ude af sig selv, vred* – nu er han tilbage igen, festen på Skansen bliver til noget. Hvordan spændingen langsomt slipper i skuldre, nakke, kæber. Blodet tilbage i hænder, fødder. Hun behøver ikke at sætte sig i forbindelse med sin søster og Edvin i morgen og bede dem hjælpe sig og børnene tilbage til Örnsköldsvik. Og hun slipper for at ulejlige hotelportieren, finde ud af det med penge – hun ved jo ikke engang om Tomas havde betalt for værelset i forvejen. *Jeg skal ikke melde dig savnet, forsvundet.* Døren til badeværelset glider op – Tomas, hvad er der sket? Jeg troede ... *at du var død.*

Han tøver i mørket ved stumtjeneren. Leder han efter noget i frakkelommen? En høj, smaskende lyd, Lasse slynger armen ud, synker spyt. Men han sover – Anita ligger med ryggen vendt mod hende, helt stille.

Kun øl, siger Tomas så. Utydeligt? Nej, helt tydeligt, men sagte. Men da han går hen til sengen, kan hun ikke afgøre om han går lige, eller om han må bruge hænderne for at holde balancen. Han bliver stående foran hende, snapper sukkende efter vejret.

Du ... Det blev ikke så meget ... jeg forstår hvis du ikke tror ... jeg sværger, det blev det ikke.

De fik lov at lægge sig til at sove herinde ... Tomas nikker. Jeg turde jo ikke gå herhen da jeg først havde spoleret det hele. Ville have det ... ud af blodet. Maj skodder omhyggeligt i askebægret. Så rejser hun sig op. Han lugter af øl. Måske sved, røg. Jeg har bare gået omkring, fortsætter han. Götgatan, Ringvägen, Hornsgatan, Västerbron, Kungsholmen, Klara ... du skulle se hvor smuk Stockholm er i forårsskumring! Alligevel kommer der en undflyende grimasse over hans ansigt, han tier hastigt stille ved at holde hånden for munden. *Hvad har du lavet i nat, Tomas?* Men Bjerre – nu ler han – han havde glemt mig, og der var ingen tider ... Maj, jeg stod der som en idiot ... så blev jeg så fandens ophidset at jeg ikke ville gå til jer med det. Jeg havde jo haft brug for Bjerre nu, Maj.

I morgen skal du få et rigtigt bad, siger hun. Vi tager fat på ny, så, Tomas. Det er i hvert fald din fødselsdag.

Så finder hun Magnecyl frem. Både til Tomas og sig selv. Tavse drikker de det vandopløste pulver. Hun tørrer mundvigen med bagsiden af hånden.

Men du må tage børnenes værelse i nat, jeg sover herinde med dem. De er allerede bange nok ... Alligevel følger hun ham ind i det andet hotelværelse med hans nattøj og toilettaske, gentager at børnene ikke turde sove her selv ... de prøvede, men de kom ind til mig ved ettiden.

Han synker ned på sengen, stryger sig over panden, hårgrænsen, med fingrene. Prøver han på at sige noget mere til hende?

Gå i seng med det samme, Tomas. Men tag din pyjamas på, så jeg kan hænge dit tøj op og børste det ... Vi skal bare gennemføre halvtredsårsdagen, så tager vi hjem så hurtigt vi kan.

Maj – inden hun går, siger han sagte hendes navn. Maj – tak skal du have. Hun nikker. Trækker døren i efter sig. *Dette giver jeg ham. At jeg sørger for at han kommer i seng.*

TOMAS, BLEG MEN fattet – han har jo ikke sovet mange timer – hun vil ikke tale om det. Ikke i dag. Har ikke ord nu – men børnene spørger og undrer sig da de vågner op i den store dobbeltseng og ser Tomas sidde i morgenkåbe og pyjamas i lænestolen ved vinduet. Far, siger Lasse søvndrukken, men lettet – hvor har du været, far – der skete noget, ja, og så var jeg nødt til at være for mig selv, det var dumt, undskyld ... Gaverne, de finder gaverne frem, og ryster hans hænder en smule da han lukker pakkerne op? Maj kan se hvordan han må kæmpe med båndene, papir – stemmen tyk da han gentager sit tak, tak, skal I have for cigaren og den flotte hat. Snart banker det på døren – de får morgenmaden på værelset, den blev bestilt til fødselsdagen allerede da Tomas bestilte hotelværelset. Men når man ikke har lyst til mad – hverken Maj eller Tomas – fødselsdagskortet og det svenske flag i miniature på tevoggen – friske rundstykker, æggene foldet ind i en serviet, marmelade, ost, smør, sild – ingen rører silden – mørkt brød, kødpølse – spis, børn, siger Maj, så kan vi klare os indtil middagen på Skansen. *Havde du alligevel tænkt dig at forlade os?* Hun må spise. I hvert fald drikke kaffe. Men hun kan ikke engang tænke sig vaffelhjerter med sukker eller syltetøj – som om hun har kunnet sove i nat, nej – ligget vågen op ad Anita, man vil være pæn på en dag som denne, koldt vand kan hjælpe, og agurkeskiver, opvredne teposer mod randene under øjnene. Måske kan hun ligge med agurker på øjenlågene lidt inden de går ud ...

Hun tager ikke de nyindkøbte pumps på, selv om hun prøvede dem da Tomas var borte – for høje hæle, ja, det er sko, kun lavet til korte strækninger – ind i taxaen, ud ... Ragna, Edvin og dren-

gene skal med sporvognen ud til Djurgården, men de kommer først til middagen på Solliden, kunne ikke se Skansen i dag sammen med dem, de har jo deres i Abrahamsberg. Bare ikke børnene siger noget. I må ikke fortælle moster Ragna og onkel Edvin at far forsvandt. Anita forstår det – hvorfor skulle jeg fortælle dem det? – men Lasse, Lasse vil ikke love noget – måske har han tænkt sig at imponere Gunnar og Björn – vores far blev borte for os i går ... nej, men det er jo ikke noget at imponere nogen med. Vi spadserer da, siger Tomas og lyder igen som han plejer, der er ikke ret langt til Skansen herfra.

Strandvägen, vandet, den rå kulde som kommer fra et forårsåbent hav – Maj holder fast i Tomas' arm, de er ikke de eneste turister, men hun kan i hvert fald ikke føle nogen glæde ved at gå her. Bare en lettelse over at hun ikke bor i herskabslejlighederne sammen med overklassen, vist har de det godt, de som har deres hjem i det overskuelige Örnsköldsvik. Vil du ikke kigge indenfor i Svenskt Tenn? Der er en meget elegant udstilling, Maj ryster på hovedet, vi har alt hvad vi har brug for, siger hun, vi fik jo så meget nyt da vi flyttede ind i lejligheden. Og det er jo ikke min halvtredsårsdag, men din. Overhovedet at forestille sig at stå over for en charmerende ekspedient der måske ville bemærke at Tomas lugter af øl, og hun ... hun har sådan en smag i munden, af manglende søvn, mavesaft ... Nu lader vi børnene more sig på Skansen – hvilken dialekt pludselig – endnu er de da vel ikke for store til søløver og sæler. Ja, hun hæfter sig fast og giver ikke slip op ad skråningerne inde på området, og nedad – de adskiller sig ikke mærkbart fra de andre turister der går og skutter sig. Men ingen af dem har klædt sig på til friluftsliv. Kaffe og kage på Högløftet for at fejre far. Varme de kolde hænder mod koppen. Lasse og Anita som får flødeskum i deres varme chokolade. *Hvad skal de snakke om når de ikke kan fortælle hvor bange de blev da Tomas forsvandt?* Tomas, han laver sjov, bestiller en ekstra kande kaffe – ja, Maj har vist også brug for den, selv om de risikerer at få kaffedelirium – klare tanken.

Vil Tomas hælde en snaps i, i så fald er det ikke noget han siger. Og hvad med dig Maj?

Endelig bliver det tid til middagen – de har beundret udsigten, set Slussen og Stadsgårdskajen, Danvikstull, Lasse har plaget om at komme på Gröna Lund, og selvfølgelig burde han have lov til at køre i karrusel og kaste med pile, eller hvad man nu gør inde i forlystelsesparken – er der overhovedet åbent – til sommer bliver det måske til noget, nu er det jo fars fødselsdag, og i morgen tager vi nok hjem ... dér kommer endelig hendes søster, svoger, nevøer – alligevel omfavner de ikke hinanden. Det gør man jo ikke. Tomas giver hånd, Björn og Gunnar, høje som deres morbrødre – nu går vi ind, nu går vi ind – velkommen. Man træder ind i restauranten, Maj og Ragna finder frem til dametoiletet, en kam gennem håret, glatte kjolen fin – Edvin i blazer. Ragna har en lidt udringet sort kjole på med guldbrokade – kort bolero over – det er kønt, lidt vovet, Ragna der ellers altid beklagede sig over sine store bryster og alligevel fremhævede dem. Nu må Maj flytte blikket fra den dybe udskæring, kløften ... Maj havde alligevel ventet at Ragna klædte sig korrekt – selv har hun den prikkede med den bådformede udskæring på, den der bliver halvtredsernes kjole – en dejlig kjole, synes Tomas som ellers mest plejer at sætte pris på at hun er i sort. Man bliver ført hen til et bord, menuen er allerede bestilt – Ragna, Edvin og hun får vin – ikke Tomas, ikke børnene – nej, heller ikke Gunnar som er seksten, på vej til de sytten, – man skulle kunne tænke sig at Tomas pludselig hviskede til Maj at han godt kan klare det nu, vin og øl, to-tre glas til maden ... Hvad får de at spise? Maj har ikke lyst til mad. *Tænk hvis de vidste at du drev omkring i byen i nat, Tomas*, han tager mælk, ja, Ragnas drenge og børnene – de vil alle sammen drikke iskold mælk. Hvad har Ragna og Edvin med til Tomas? En smuk fotobog over hovedstaden der fejrer storslået jubilæum – det var fint ... Tomas bliver glad – Tomas der holder af Stockholm, Stockholm er en charmerende by, siger han ofte. Men den må have været dyr, når tynde digtbøger koster op mod tyve kroner.

Nu ser det ud til at Björn og Gunnar tør op. De beder om at måtte gå fra bordet efter desserten – is med ananas, chokoladesovs og pyntet med flødeskum – udforske stedet, opdagelsesfærd, den nye ekstravagante restaurant som de alle har rost under middagen, så store smukke vinduer og udsigten over vandet, Södermalm – Ragna og Edvin virker alligevel lidt stolte over at være stockholmere nu – det er vanskeligere for Anita at tale med Gunnar. Hun har ikke brillerne på ved bordet, de kommer af og på hele tiden, men inden middagen sagde hun til Maj at jeg behøver dem jo ikke når vi sidder og spiser, det er alligevel nærsynet jeg er. Og så uvant det er at høre Gunnars mørke Stockholmsdialekt, hverken Ragna eller Edvin taler sådan, de er jo jämter, og Edvin har gjort et nummer ud af aldrig at opgive sit modersmål ... *Rejser vi hjem nu?* I morgen, Tomas skal køre, hele vejen til Örnsköldsvik. Men de kommer til at overnatte i Söderhamn. Hvis bare de kunne sætte sig ind i bilen, køre fra det hele.

Men så skal de have kaffe, Tomas forlanger at Edvin tager en cognac og Ragna og Maj må absolut prøve en eller anden rar likør – bliver Ragna lidt fnisende, og Edvin vil diskutere Rosenberg-sagen med sin svoger. *Jeg troede at jeg var blevet enke i nat, Ragna, hvad skulle jeg så have gjort med mit liv?*

DEN TUNGE MODSTAND fra gadedøren – så den velkendte lugt i trappeopgangen, kalkstensgulvet, gelænderstangen af smedejern og så en kølig – tryk – duft af ... beton? Lidt mados fra Wikmans, eller om det mon er viceværtens øverst oppe der skal have hakkebøf. Det kan være at fru Kallander spørger hvorfor de kommer tidligere hjem. Tomas vil slæbe al bagagen, men Maj kan ikke komme hurtigt nok op ad trapperne og bærer selv sine kufferter. *Hjemme*. Lejlighedens lugt – ikke så slem – lidt indelukket, selvfølgelig, for Tomas ville ikke have at hun lod nogen vinduer stå på klem, ikke engang omme på bagsiden – det kan jo blive frostvejr, koldt, aprilvejr, du ved – men nu får hun spadsereskoene af i den skarpt oplyste entre – Tomas synes at den elektriske pære er for kraftig, men Maj vil kunne se her hvor der ikke kommer lys fra noget vindue. Posten, *Örnsköldsviks Allehanda*, alt det samler hun sammen til Tomas – der er faktisk dynger af festtelegrammer og lykønskninger – *og vi stak bare af* ... Et hastigt blik i det forgyldte entrespejl oven over fruens ædeltræskommode ved siden af entreen – skindhandsker, frakke, hat – bleg – hun går på strømpesokker hen over de bløde tæpper, de små ryaer, det ægte tæppe i den store stue, tænder lampetterne på væggen, standerlampen ved Tomas' ungkarlelænestol ved den åbne pejs – så åbner hun altandøren på vid gab. *Så pænt du har det her i lejligheden, Maj, hyggeligt!* Går videre til lamperne i vinduet i spisestuens karnap, bagefter spisekrogens loftslampe, soveværelset – åbner også vinduet dér – lugter der af røg? Alligevel har hun skåle med eddikevand anbragt rundt omkring for at fjerne den værste cigaretrøg – tobaksduften – Tomas' pibe ... Køkkenet. Hendes arbejdskøkken med det blanke køkkenbord, køleskabet og spisekammer med udluftning mod nord. Kom-

furet, skabene. Hun skal også pakke ud – tage frakke og handsker af, men først lade vandet løbe rigtig koldt – drikke. Lugter der råddent fra afløbet – nej, ikke efter bare et par dages fravær – heldigt at hun huskede at bestille vaskekældereren denne uge. I Sundsvall standsede de op og købte ind til morgenmad, i aften må de nøjes med mannagrød, hun kan måske lave te og spejle nogle æg. Lasse råber at han er hundesulten – tag den med ro, jeg skal først ordne jeres snavsetøj. Hun lukker kufferterne op i entreen, sorterer stykke for stykke – hænger det ud som skal luftes – toiletsagerne tilbage til badeværelset, *jeg vil aldrig mere rejse til Stockholm*, den tynde hud under øjnene – mørk. I nat må hun have lov til at sove, om hun så skal være nødt til at tage både brom og Veronal.

DET ER SVÆRT, dette her. Hvordan bliver hjemkomsten for ham? Selvfølgelig vil Tomas ikke skilte med fiaskoen i Stockholm. At han har en ... *allerhelvedes angst*. Det er ikke Tomas' ord. Ikke ædru. Hvordan han står som en idiot i Bjerres konsultation. Skruen der borer sig ind – i det billede koncentrerer kernen i hans følelse sig. Gang på gang. Hvordan han vil holde sig for ørerne, lukke øjnene. Og som på lang afstand hører han Maj rumstere omkring i køkkenet. Han har så meget at tage fat på! Kun et par uger tilbage indtil han skal arbejde side om side med Karl-Magnus Agrell. Under? *Side om side, Tomas*. Er det virkelig sikkert? Sådan koger han det hele sammen. Ligger i soveværelset med et tæppe over sig og siger at det er fordi han har kvalme. At han måske pådrog sig influenzaen på rejsen. Hvis benægtelsen så var større. Selvbedraget. Hvis han bare kunne skubbe det til side – han tog sig nogle glas fordi han fyldte halvtreds, og i det store og hele gik det jo godt. Kan Maj ikke tie stille? Hele tiden har hun noget på hjerte og kalder på ham fra køkken og spisekrog. Snakker mens han hører nyheder i radioen – trækker ham ud – op – hvor han ikke vil være. Selvfølgelig er han klar over sin store gæld – taknemmelighedsgælden – hun har ikke engang skældt ham ud. Nu står hun i døren, siger at Julia og Tyko får malet på landet, det var Titti der ringede og fortalte det – Titti vil jo absolut have lov til at fejre dig – jeg sagde at det må vente indtil Agrells er kommet herop – men hvad tror du, kan vi holde fest ... Egentlig er det bare en rå følelse. Hinsides ydre påvirkning. Matheden i benene. Hjertebanken – handlingslammelse. Mavesmerterne – de angriber i hug – og så ligger de og murrer, trænger sig på. Sveden der pludselig bryder frem. Kulden. Snart en tvang til at ligge sammenkrøbet under tæppet, snart en drift

mod at gå. Mod at komme til at skubbe tonerne, ordene, selvforagten til side ...

Kan han rejse sig fra bordet uden at vente på at de andre bliver færdige med deres portioner? Han vil bare ned i byen og købe en aftenavis. Er det Majs skyld? At han ikke kan klare intensiteten i hendes snak. Spørgsmålene – han kan jo ikke overkomme at tænke på renoveringer nu. Hvis han nu ikke finder ud af at arbejde sammen med Agrell. *Hvis det kikker med det hele.* Maj beder Lasse om at række sig kanden og siger at Titti skal have nyt køkken derude til sommer ... han lægger bestikket sammen – fandens – Georg er jo i byggebranchen. Der er dog alligevel forskel. Det mest pinagtige – at Anita og Lasse holder sig væk – *mentalt.* Tavsheden når han kommer ud til dem ved måltiderne – gransker ham i tavshed. Især Anita. *Hun ser lige igennem ham.*

Og så bare at gå ud en tur. Købe en aftenavis, en pakke cigaretter. Gå på Systembolaget. Så simpelt som det. *Jeg gør det for at holde mig levende. At overleve i dag, i morgen.* Kun derfor.

NEJ – HAN ER der ikke. Da hun tænder sengelampen, kan hun se at sengen står urørt, sengetæppet er lige så spændt og glat som da hun havde redt sengen i morges. Sover han på sofaen? Kontoret? Lysvågen, og samtidig så træt. *Du er nødt til at se efter.* Ja, fødderne mod den repsvævede løber mellem deres senge, instinktivt trækker hånden natkjolen der er krøbet op, ned over lårene. En slurk vand af glasset på natbordet. Så på toilettet, i den anden ende af mellemgangen. Heller ikke hun kan da bruge gæstetoilettet i entreen når hun ikke vil have at Tomas og børnene bruger det uden at det er nødvendigt. Det lader til at både Lasse og Anita sover dybt. Selv om Lasse, inden hun slukkede inde hos ham, sagde at det dog tog en pokkers tid for far at købe cigaretter, og Anita bad Maj om at vække hende når far var hjemme igen – selv om det er over midnat, mor. Toiletbesøg om natten, en hurtig skylle hænder, hun orker ikke at sæbe dem ind. Da øjnene har vænnet sig til mørket, kan hun skelne både opholdsstue og spisestue ligge øde hen. Det hun allerede vidste – Tomas er der ikke. Skal hun gå i seng igen? Hun bliver siddende ved køkkenbordet, tænder en tændstik, cigaretten. Hun plejer ikke at ryge om natten, det plejer hun ikke. Burde hun gå ud i byen og lede? Nej. Det vil hun ikke. Ikke begive sig ud i forårsnatten – måske kommer morgengryet om en times tid – men ud går hun ikke.

Hun har ikke rigtig fået at vide hvad det var doktor Bjerre sagde der gjorde Tomas så ophidset. Han har bare antydnet at han gruer lidt for Agrells som kommer op til den sidste dag i april. Den første maj skal de vist kigge ordentligt på fabrikken, når arbejderne ikke er der. Men så at fare ud i byen – for han er ikke ædru nu. De svidende øjne, den tørre mund, følelsen af at

det ikke går. Alligevel må man orke, blive ved. Næsten alle er tvunget til det. *Også ægtefællens drikkeri?* Vi må da gøre noget for familien til sankthans, sagde Maj da Tomas gennemgik lykønskninger og kort. Det burde hun da godt kunne sige uden at han må gribe til flasken? Nu er hun ikke ængstelig som i Stockholm. Ikke for hans liv. *Men for din og børnenes fremtid?* Han kan ikke optræde sådan hvis han skal klare firmaet sammen med Agrell. Og at holde hende vågen om natten – kommer hun ikke til at sove ordentlig snart, bliver hun måske alvorligt syg. *Skæld ham ud. Sig det til ham for alvor.* Hjælper det? *Gå fra ham.* Hvordan ville det egentlig se ud?